

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра історії України та спеціальних історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
Майя НІКОЛАЄВА
30.08 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія України
(назва навчальної дисципліни)

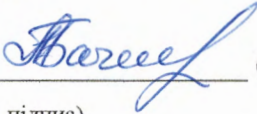
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Галузь знань 12 Інформаційні технології
Спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія
Спеціалізація (за наявності) _____
Освітньо-професійна програма Комп'ютерна інженерія

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія України». – Одеса: ОНУ, 2024. – 19 с.

Розробник: Новікова Людмила Володимирівна, к.і.н., доцент, доцент кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

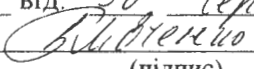
Робоча програма затверджена на засіданні **кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін**

Протокол № 1 від "29" серпня 2024 р.

Завідувач кафедру (Олена БАЧИНСЬКА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП/ОНП (Людмила ВОЛОШУК)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "30" серпня 2024 р.
Голова НМК (Галина ЛЕВЧЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>очна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2	Галузь знань	<i>Обов'язкова дисципліна</i>	
	<u>12 Інформаційні технології</u> (шифр і назва)	<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й	1-й
		<i>Лекції</i>	
		16 год.	4
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		14 год.	4
		<i>Лабораторні</i>	
		-	
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	82
	Форма підсумкового контролю: іспит		
	Рівень вищої освіти: <u>Перший (бакалаврський)</u>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: сформувати у здобувачів освіти поняття стосовно специфіки українського історичного процесу у порівнянні з іншими країнами світу та існування історичних передумов для інтеграції України в європейську і світову спільноту.

Завдання курсу: кожна дисципліна має завдання передусім виховати самостійного наукового дослідника. Під час прослуховування курсу здобувачі освіти мають оволодіти фактичним матеріалом з історії України, навчитися аналізувати окремі факти, вільно висловлювати свої думки усно й на письмі, ознайомитися з рекомендованою обов'язковою та, по можливості, додатковою літературою, навчитися аргументовано і з пошаною до чужої думки вести дискусію з окремих проблем, виявити творчий підхід до розгляду окремих питань у рефератах. Крім того, здобувачі освіти повинні оволодіти вмінням використовувати матеріал з історії України при засвоєнні інших предметів соціо-гуманітарного циклу.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей:**

а) загальних компетентностей (ЗК): здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (Z9); здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (Z10).

Програмні результати навчання (ПРН): вміти системно мислити та застосовувати творчі здібності до формування нових ідей (N8); вміти поєднувати теорію і практику, а також приймати рішення та виробляти стратегію діяльності для вирішення завдань спеціальності з урахуванням загальнолюдських цінностей, суспільних, державних та виробничих інтересів (N14); здатність адаптуватись до нових ситуацій, обґрунтовувати, приймати та реалізовувати у межах компетенції рішення (N19).

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має:

знати: основні концептуальні засади історії України як історії політичної нації, головні методологічні підходи до здійснення історичного аналізу, основи критичного підходу до історичних джерел; фактичний матеріал стосовно головних періодів історії України та створеної на території України історичної матеріальної та духовної спадщини, системи суспільних цінностей; основні аспекти діяльності видатних історичних діячів, факти з соціально-економічної, політичної та культурної історії України різних епох, основи хронології.

вміти: вільно працювати з джерелами та літературою; застосовувати основи історичної методології; презентувати свої знання та результати самостійної роботи державною мовою; здійснювати самостійний аналіз історичних феноменів; виділяти окремі проблеми історії України в різні періоди, давати оцінку діяльності головних діячів та подіям, включно з кризовими подіями в історії суспільства; на основі демократичних цінностей визначати історичне значення окремих явищ; використовувати отримані історичні знання у громадській активності; орієнтуватися на історичну систему цінностей у своїй діяльності.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до вивчення історії України. Давня, середньовічна та ранньомодерна доба (до кінця XVIII ст.).

Тема 1. Вступ до вивчення історії України. Давня історія України. Предмет курсу. Різні підходи до визначення предмету. Історичний процес в Україні.

Історичні джерела та історична методологія.

Головні періоди історії України.

Давня історія. Періодизація. Антропо- і соціогенез. Характеристика окремих періодів. Роль природних чинників у ранній історії людства.

Неолітична революція, її зміст. Трипільська культура та її цивілізаційне значення. Ранньозалізна доба. Праслов'яни. Індоіранські народи. Кіммерійці, скіфи, сармати.

Давньогрецька колонізація і перетворення території Південної України на частину давньогрецької ойкумени. Понтійська та Римська держави в історії Причорномор'я.

Готи та гуни у Східній Європі.

Тема 2. Давні слов'яни. Початок середньовіччя. Історія Русі-України. Галицько-Волинське князівство.

Давні слов'яни. Відображення слов'янської історії в археологічних та писемних пам'ятках. Східні слов'яни. Проблема етногенезу українців. Анти і склавини.

Передумови утворення Русі-України. Теорії стосовно походження держави. Періодизація історії Русі-України. Політична історія Русі-України.

Внутрішня та зовнішня політика князів.

Соціально-економічний розвиток Русі-України до доби роздробленості.

Прийняття християнства (988 р.) та значення цієї події для формування нової культури та свідомості.

Передумови роздробленості Русі-України. Зміст. Утворення окремих князівств на території сучасної України. Роздробленість як одна з передумов успіху монгольської навали. Перша згадка терміну «Україна» в джерелах. Два етапи в розвитку культури Русі-України.

Галицьке та Волинське князівства. Історія створення, діяльність князів, позиція боярства. Утворення Галицько-Волинського князівства. Історія князівства до середини XIV ст. Роман Мстиславич. Данило Галицький. Монголо-татари в історії Русі-України. Європейські впливи. Магдебурзьке право. Галицька митрополія як митрополія «Малої Русі».

Культура княжої доби. Наукові знання в княжу добу.

Тема 3. Польсько-литовська доба. Перший період бездержавності. Причини. Властиві риси.

Входження українських земель до складу різних держав.

Відмінності у становищі різних українських земель. Збереження високого статусу культури Русі-України у Великому князівстві Литовському.

Кревська унія 1385 р. та її наслідки для православних українців. Боротьба Вітовта за незалежність Литви від Польщі та її наслідки для України. Городельська унія 1413 р.

Козацтво, його види, зростання значення в суспільстві напередодні Визвольної війни. Люблінська унія 1569 р. та утворення Речі Посполитої. Закріплення більшості українських земель за Польщею у складі Речі Посполитої. Позитивні та негативні наслідки. Соціально-економічний розвиток українських земель у XIV – першій половині XVII ст. Релігійна ситуація в Україні. Берестейська унія 1596 р. Православна культура. Роль братств у її збереженні.

Тема 4. Ранньомодерні виклики. Національно-визвольна війна в Україні та козацька державність до другої половини XVIII ст. Передумови Визвольної війни (революції). Питання про хронологічні межі війни.

Військові події 1648 – 1657 рр. Український державотворчий процес. Угоди Б. Хмельницького з Річчю Посполитою та Московською державою. Переяславська Рада та Березневі статті 1654 р. та їх історичне значення.

Руїна після Хмельниччини. Її характерні риси. Іван Виговський. Значення укладення Гадяцького трактату з Річчю Посполитою. Польсько-російська боротьба за українські землі. Розкол України у 1663 р.

Лівобережні гетьмани другої половини XVII ст.: відносини з московським урядом та сфера власної політики. Політика правобережних гетьманів до 1676 р.

Закріплення поділу українських земель між Московською державою, Річчю Посполитою та Туреччиною у міжнародному законодавстві другої половини XVII ст.

Лівобережна Гетьманщина у кінці XVII – на початку XVIII ст.: особливості соціально-економічного та політичного становища. Діяльність І. Мазепи. Передумови та укладення союзу з шведським королем Карлом XII. Значення цієї події в історії української державності. Утворення української політичної еміграції. Гетьман Пилип Орлик. Зміст і значення «Пактів та Конституції прав і вольностей Війська Запорозького».

Наступ російського уряду на українську автономію та її ліквідація у другій половині XVIII ст.

Особливості умов для соціального, економічного та духовного розвитку українського народу Правобережної України у складі Речі Посполитої. Форми соціального протесту. Гайдамацький рух. Коліївщина 1768 р.

Змістовий модуль 2. Україна у XIX - на початку XXI ст.

Тема 5. Модерна доба. Україна під владою Російської та Австрійської імперій, кінець XVIII – початок XX ст.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій.

Наддніпрянська Україна у складі Російської імперії. Кризові явища у суспільстві і ставлення до них з боку представників різних верств населення.

Процес формування модерної української нації (українське національне відродження). Етапи.

Кирило-Мефодіївське братство. Головні програмні положення. Характеристика окремих учасників товариства. М. Гулак як математик.

Українське національне відродження на Західній Україні. Діяльність «Руської трійці». Революція 1848 – 1849 рр. і Західна Україна. Утвердження ідеї єдності всіх українських земель.

Українські землі у другій половині XIX ст. Наддніпрянська Україна. Реформи 60-х – 70-х рр. XIX ст.: передумови, зміст, значення для розвитку модерного суспільства.

Імперська національна політика у другій половині XIX ст.: негативні наслідки для розвитку української культури та громадського життя.

Західноукраїнські землі. Особливості окремих напрямків українського суспільного руху. Утвердження українофільства.

Поява перших українських політичних партій.

Тема 6. Новітній період. Українська національно-демократична революція 1917 – 1920(21) рр.

Українські землі під час Першої світової війни. Українці в складі різних військово-політичних союзів. Українські січові стрільці як національне формування.

Українська національно-демократична революція, 1917 – 1920(21) рр. Головні передумови. Заснування Центральної Ради та її діяльність. Універсали Центральної Ради. Значення перших трьох Універсалів. Обставини появи та історичне значення IV Універсалу Центральної Ради. Визнання незалежності УНР з боку Центральних держав. Брестський мир та його наслідки для України. Реформи та прийняття Конституції УНР.

Державний переворот навесні 1918 р. Українська держава Павла Скоропадського. Головні принципи організації влади, правової системи, соціально-економічного життя. Принцип відновлення приватної власності. Зусилля гетьмана по

розбудові української культури, армії та флоту, розширенню кордонів Української держави.

Опозиція гетьману. Утворення Директорії та виступ її прибічників проти гетьмана.

Проголошення й умови існування ЗУНР. Прихід до влади Директорії. Особливості становища України у 1919–1920 рр. Акт Злуки ЗУНР та УНР та його значення. Політичне відродження ідеї соборності України. Польсько-український антибільшовицький союз та питання західноукраїнських земель. Польсько-радянська війна та Ризький мир. Лінія лорда Д. Керзона та кордон по р. Збруч.

Витоки та утвердження більшовицького режиму в Україні.

Тема 7. Україна у 1920-х – першій половині 1940-х років. Особливості становища західноукраїнських земель, входження їх до складу Польщі, Чехословаччини, Румунії. Політика цих держав та наслідки для українців.

Реакція представників українського національного руху.

Формування нелегальної національної опозиції. Утворення у Відні Організації українських націоналістів (ОУН), 1929 р.

Августин Волошин і проголошення незалежності Карпатської України у березні 1939 р.

Українська Соціалістична Радянська Республіка. Кримська АСРР. Воєнний комунізм. Голодомор 1921 – 1923 рр. Доба НЕПу як «тимчасовий відступ» більшовиків.

Створення СРСР у 1922 р. та входження УСРР до цієї держави. Проекти створення СРСР.

Політика «коренізації» (формально з 1923 р.) в Україні.

Кінець НЕПу. Індустріалізація та її потреби. Колективізація. Голодомор 1932–1933 рр. Наслідки Голодомору. Структура політичних репресій. Репресовані математики та фізики (М. Кравчук, А. Малиновський).

Україна під час Другої світової війни. Значення таємного протоколу до пакту Молотова-Ріббентропа. Приєднання західноукраїнських земель до СРСР та УРСР.

Початок німецько-радянської війни. Позиція керівників ОУН(б) та ОУН(м). Акт відновлення української держави 30 червня 1941 р. Продовження боротьби за незалежну Україну. Українська головна визвольна рада.

Головні воєнні події 1941–1944 рр. Оборона України. Повна окупація території України. Звільнення України від нацистської окупації. Оборона Одеси 1941 р. Звільнення Одеси 1944 рр.

Окупаційний режим на території України. Голокост – нацистська політика знищення євреїв та ромів. Рух Опору нацизму: структура, напрямки та діяльність. Радянські партизани. Українська Повстанська Армія.

Втрати українського суспільства під час війни. Внесок українців у перемогу над нацизмом. Закріплення нових західних кордонів за міжнародним законодавством.

Тема 8. Україна у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Україна у другій половині 40-х – першій половині 60-х рр. ХХ ст. Влада і суспільство на шляху подолання економічної кризи. Причини і наслідки Голодомору 1946 – 1947 рр. Особливості соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку західноукраїнських земель у другій половині 40-х – на початку 50-х рр.

Передумови десталінізації, зміст, характер і суспільні наслідки процесу. ХХ з'їзд КПРС та його значення.

Розвиток України у другій половині 60-х – першій половині 80-х рр. ХХ ст. Зміна влади в СРСР. Урядова політика та головні тенденції розвитку соціально-економічної сфери.

Передумови, ідейні засади та форми дисидентського руху. Політичні репресії проти дисидентів.

Особливості розвитку культури та точних наук.

Україна у добу незалежності. Передумови здобуття незалежності та особливості розвитку самостійної Української держави. Соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток у 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Новітні революції та їх історичне значення. Україна в системі міжнародних відносин. Розвиток інтеграції з ЄС. Російська військова агресія та повномасштабна війна проти України.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	с.р.б		л	п/с	лаб.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Вступ до вивчення історії України. Давня, середньовічна та ранньомодерна доба (до кінця ХVІІІ ст.).										
Тема 1. Вступ до вивчення історії України. Давня історія України.	11	2	2		7	11	1			10
Тема 2. Давні слов'яни. Початок середньовіччя. Історія Русі-України. Галицько-Волинське князівство	11	2	2		7	11	1			10
Тема 3. Польсько-литовська доба. Перший період бездержавності.	9	2			7	10				10
Тема 4. Ранньомодерні виклики. Національно-визвольна війна в Україні та козацька державність до другої половини ХVІІІ ст.	11	2	2		7	12		2		10
Разом за змістовим модулем 1	42	8	6		28	44	2	2		40
Змістовий модуль 2. Україна у ХІХ - на початку ХХІ ст.										
Тема 5. Модерна доба. Україна під владою Російської та Австрійської імперій, кінець	12	2	2		8	10				10

XVIII – початок XX ст.									
Тема 6. Новітній період. Українська національно-демократична революція 1917-1920(21) рр.	12	2	2		8	11	1		10
Тема 7. Україна у 1920-х - першій половині 1940-х років.	12	2	2		8	12		2	10
Тема 8. Україна у другій половині XX – на початку XXI ст.	12	2	2		8	13	1		12
Разом за змістовим модулем 2	48	8	8		32	46	2	2	42
Усього годин	90	16	14		60	90	4	4	82

5. Теми семінарських занять
Семінарські заняття не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Денне відділення</i>		
1	Вступ до вивчення історії України. Давня історія України (до Русі-України)	2
2	Середньовічна Україна. Історія Русі-України. Галицько-Волинська держава	2
3	Ранньомодерний час в Україні. Визвольна війна-революція другої половини XVII ст. та історія Гетьманщини	2
4	Модерна доба. Австрійсько-російський період в історії України та формування модерної нації	2
5	Новітня доба. Українська національно-демократична революція 1917–1920(21) рр.	2
6	Україна у 1920-х – 1940-х рр.	2
7	Україна у другій половині XX – на початку XXI ст.	2
<i>Заочне відділення</i>		
1	Ранньомодерні виклики. Національно-визвольна війна в Україні та козацька державність до другої половини XVIII ст.	2
2	Україна у 1920-х - першій половині 1940-х років.	2

7. Теми лабораторних занять
Лабораторні заняття не передбачені

8. Самостійна робота

Самостійна робота передбачає вивчення здобувачами освіти рекомендованої та додаткової літератури, ознайомлення з джерелами та підготовку конспектів, виконання індивідуальних самостійних завдань (див. нижче).

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин д/в / з/в
До змістового модулю 1.		
1.	Вступ до вивчення історії України. Давня історія України / [1], [2], [3], [4], [5].	7 / 10
2.	Давні слов'яни. Початок середньовіччя. Історія Русі-України. Галицько-Волинське князівство / [1], [2], [3], [4], [5].	7 / 10
3.	Польсько-литовська доба. Перший період бездержавності / [1], [2], [3], [4], [5].	7 / 10
4.	Ранньомодерні виклики. Національно-визвольна війна в Україні та козацька державність до другої половини XVIII ст. / [1], [2], [3], [4], [5].	7 / 10
До змістового модулю 2		
5.	Модерна доба. Україна під владою Російської та Австрійської імперій, кінець XVIII – початок XX ст. / [1], [2], [3], [4], [5].	8 / 10
6.	Новітній період. Українська національно-демократична революція 1917-1920(21) рр. / [1], [2], [3], [4], [5].	8 / 10
7.	Україна у 1920-х - першій половині 1940-х років / [1], [2], [3], [4], [5].	8 / 10
8.	Україна у другій половині XX – на початку XXI ст. / [1], [2], [3], [4], [5].	8 / 12
	Разом	60 / 82

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій та практичних занять;
- [2] – доповнення конспектів лекцій;
- [3] – підготовка тематичних та краєзнавчих рефератів.
- [4] – робота з історичною хронологією.
- [5] – підготовка індивідуальних самостійних завдань.

Види індивідуальних самостійних завдань (ІНСЗ):

Підготовка індивідуальних самостійних завдань передбачає виконання конспекту джерел та написання реферату.

Конспектування 1 історичного джерела (за вибором з поданих нижче).

Посилання на тексти історичних джерел:

Конституція Пилипа Орлика, 1710 р. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>

Декларація про державний суверенитет України, 16 липня 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>

I-III Універсали Центральної Ради (розглядаються як одне джерело). URL : <https://ccu.gov.ua/docs/170>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-17#Text>

IV Універсал Центральної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-18#Text>

Самостійна робота передбачає також підготовку **1 реферату**. Реферати пропонуються двох типів: тематичний (з історії України, тематика у **додатках**) та краєзнавчий (з історії свого міста чи села).

Вимоги до оформлення реферату: загальний обсяг – 12-15 сс. (для краєзнавчого реферату допускається 10 сс., не враховуючи тести), 12 шрифт, 1,5 інтервали.

У **тематичному рефераті** має бути Зміст, Вступ (1-2 с.), основна частина, поділена на розділи з назвами (2-3 розділи), Висновки (1 с.), Використані джерела (включно з сайтами Інтернету). Має містити екстракт змісту реферату (короткий зміст та власні висновки) на 2 сс. Замість екстракту змісту допускається підготовка 15 тестів до змісту реферату.

У **краєзнавчому рефераті** має бути не менше 15 тестів за змістом реферату. Вони вміщуються наприкінці роботи. Тематика реферату обирається за вибором здобувача освіти.

Рекомендована тематика рефератів

1. Проблема походження українського народу в сучасній історіографії.
2. Роль Вікентія Хвойки в археологічному дослідженні України.
3. «Повість минулих літ» як історія середньовічної української держави.
4. Давньогрецька цивілізація на території України: головні характеристики та історичне значення.
5. Хрещення Русі-України: передумови, обставини та історичне значення.
6. Християнські храми Русі-України: історія створення та особливості архітектури.
7. Порівняння діяльності двох князів Русі-України (на вибір).
8. Роль Золотої Орди в історії Русі-України.
9. Галицько-Волинський князь Данило Галицький та його історична роль.
10. Народні побут та духовна культура княжої доби.
11. Гетьман Богдан Хмельницький – видатний гетьман XVII ст.
12. Козацький літописець Григорій Грабянка про предків та славу українського народу.
13. Історія української православної церкви у другій половині XVII ст.
14. Пилип Орлик як представник української політичної еміграції першої половини XVIII ст.
15. Українське бароко XVII–XVIII ст.: головні особливості архітектури та літератури.
16. Участь українського козацтва в російсько-турецьких війнах XVIII ст.: види козацтва, чисельність, військові операції.
17. Історія Кримського ханства у XVIII ст.: економічні та культурні аспекти.
18. Кримське ханство у другій половині XVIII ст.: особливості політичної історії.
19. Козацькі Січі XVI–XVIII ст. та їх роль в історії запорозького козацтва.
20. Роль православних братств у збереженні релігійної ідентичності українців XVI-XVII ст.
21. Гійом Левасер де Боплан та його «Опис України» (XVII ст.).
22. Місце «Енеїди» І. Котляревського в історії української літературної мови.
23. Ідейний спадок українського філософа Г. С. Сковороди.
24. Микола Костомаров - видатний історик та суспільний діяч XIX ст.
25. Історія одеської «Просвіти»: створення, діяльність, персоналії.
26. Роль одеської української Громади у розвитку українського національного руху.
27. М. П. Драгоманов (1841–1895) як представник українського національного руху XIX ст.
28. Життя та творчість єврейського письменника в Україні Шолом-Алейхема.
29. Повстання на панцернику «Потьомкін» (1905 р.): причини, хід, персоналії.
30. Народники в Одесі у XIX ст.: течії, персоналії, діяльність.
31. П. Калнишевський як останній кошовий отаман Нової Січі.
32. Одеський період в біографії членів Кирило-Мефодіївського братства.
33. Данило Телячків як представник українофільської течії (народовства).
34. Діяльність Галицького та Буковинського крайових сеймів в Австро-Угорщині в другій половині XIX – на початку XX ст.
35. Українські вимоги в Державній Думі Російської імперії.
36. Діяльність Михайла Грушевського як голови Центральної Ради.

37. В. Винниченко як видатний діяч періоду Української національно-демократичної революції 1917–1920(21) рр.
38. Культурна політика українських урядів в добу Української національно-демократичної революції 1917–1921 рр. та її значення для розвитку української освітньої сфери.
39. Політичні партії у Центральній Раді: їх структура та характеристика партійних програм.
40. Політика українських урядів доби Української національно-демократичної революції щодо національних меншин в Україні.
41. Введення національної грошової одиниці під час Національно-демократичної революції 1917–1920(21) рр.
42. Аграрна політика українських урядів під час Національно-демократичної революції 1917–1920(21) рр.
43. Внутрішня політика Павла Скоропадського – очільника Української держави (1918 р.).
44. Голодомор в Україні 1932–1933 р.: причини і наслідки трагедії.
45. Організація українських націоналістів: програма та еволюція організаційної структури.
46. Одеса під час Другої світової війни: військовий аспект подій.
47. Знищення нацистами єврейського та ромського населення України під час Другої світової війни.
48. Окупаційний режим на території Одещини (в губернаторстві «Трансністрія») під час Другої світової війни.
49. Боротьба за українську національну державність під час Другої світової війни.
50. Україна під час Другої світової війни у «Щоденнику» та творі О. Довженка «Перемога».
51. Голодомор (масовий штучний голод) 1946–1947 років на півдні України: причини та трагічні наслідки.
52. Розвиток дисидентського самвидаву та його історичне значення.
53. Персоналії Президентів незалежної України: політичний портрет (на вибір).
54. Політичні партії незалежної України: програма, персоналії, діяльність (на вибір).
55. Конституційний процес у незалежній Україні: головні чинники, зміст та результати.
56. Аварія на Чорнобильській атомній станції та її ліквідатори.
57. Розвиток кіномистецтва в незалежній Україні: головні тенденції.
58. Розвиток кіномистецтва в УРСР у другій половині ХХ ст.
59. Розвиток відносин між Україною та Європейським Союзом.
60. Українська держава та суспільство в умовах російської військової агресії проти України.
61. Історія викладання математики в Одеському університеті до 1917 р.
62. Історія викладання математики в Одеському університеті після 1917 р.
63. Відомі вчені-математики Одеського університету до 1917 р.
64. Створення першої української ЕОМ (комп'ютеру).
65. Розвиток математичних наук в УРСР: персоналії.
66. Тема за власним вибором (за узгодженням з лектором).

9. Методи навчання

Зазначений курс спрямований на зростання активності та самостійності здобувачів освіти у процесі отримання знань та забезпеченні чітких орієнтирів стосовно предмету, що вивчається. Для здійснення мети і основних завдань курсу застосовуються наступні методи навчання:

1. Словесні: лекція, дискусія, обговорення проблемних питань.
2. Наочні: презентація, у тому числі презентація власних результатів досліджень.
3. Практичні: виконання завдань по питанням для самостійної роботи, написання реферату.

10. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Для з'ясування ефективності процесу навчання використовується поточний та періодичний контроль, який призначений для перевірки самостійної роботи здобувачів освіти та отриманих ними знань. Підсумковий контроль проводиться у вигляді іспиту.

Критерії оцінювання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, здатний успішно презентувати та використовувати отримані знання під час навчання; виявляє знання спеціальної літератури та джерел, самостійний у аналізі матеріалу та висновках; оперує необхідною термінологією; володіє розумінням дискусійності окремих проблем; володіє спеціально-історичною та загальнонауковою методологією дослідження	проводить детальний аналіз історичних проблем, вміє користуватися пошуковими можливостями для отримання інформації щодо джерел дослідження, вміє ефективно працювати з історичними джерелами, спроможний обрати необхідний методологічний підхід, самостійно й творчо підходить до завдання виконання самостійної роботи
Добре	у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, здатний добре презентувати отримані знання під час навчання; виявляє певні знання спеціальної літератури та джерел, хоча і не завжди у повному рекомендованому обсязі; самостійний у аналізі матеріалу та висновках; оперує необхідною термінологією; володіє розумінням дискусійності окремих проблем, однак не завжди може швидко знайти необхідні аргументи для доведення власної точки зору; володіє основами спеціально-історичної та загальнонаукової методології дослідження	проводить достатньо добрий аналіз історичних проблем, вміє користуватися пошуковими можливостями для отримання інформації щодо джерел дослідження, хоча не завжди намагається використати свої вміння у максимальному обсязі; вміє працювати з історичними джерелами, здатний обрати певний методологічний підхід, хоча не виходить за межі традиційних; самостійно й достатньо творчо підходить до завдання виконання самостійної роботи
Задовільно	володіє основами навчального матеріалу; користується спеціальною термінологією, але не завжди точно формулює відповідні їй поняття; має знання спеціально-історичної методології, але вони слабкі і не дозволяють досягти успіху у роботі з фактичним матеріалом; формулювання висновків відбувається без глибокого розуміння причинно-наслідкових зв'язків	виявляє вміння користуватися джерелами, однак здатний більше описувати їх зміст, а не аналізувати; знання спеціальної рекомендованої літератури слабке; відсутні стійкі уміння та навички; правильне виконання половини завдань модульних контрольних

Незадовільно з можливістю повторного складання	демонструє дуже фрагментарні знання фактичного матеріалу; певним чином використовує спеціальну методологію, однак не може аргументувати її обрання та важливість; висновки недостатньо аргументовані та самостійні	слабке уявлення про роботу з історичними джерелами; виконання незначної частини самостійних завдань та модульних контрольних.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом та спеціальною термінологією	виконує лише окремі елементи завдань, не виявляє самостійності, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Вступ до вивчення дисципліни. Головні етапи розвитку історіографії історії України. Періодизація історії України.
2. Давня історія України: головні історичні та культурні феномени. Слов'яни до заснування Русі-України.
3. Русь-Україна у IX–XII ст.: суспільство та держава. Діяльність окремих князів.
4. Особливості культури княжої доби, IX–XIV ст.
5. Доба роздробленості Русі-України. Монгольська навала та її наслідки. Галицько-Волинське князівство: соціальна та політична історія.
6. Включення українських земель до складу різних європейських держав у XIV ст. (Литви, Польщі, Угорщини).
7. Державні унії в історії України (Кревська унія 1385 р., Люблінська унія 1569 р.). Передумови, зміст і значення Брестської церковної унії кінця XVI ст.
8. Виникнення українського козацтва. Види українського козацтва. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої половини XVII ст. П. Сагайдачний та православна церква.
9. Національно-визвольна війна (революції) українського народу другої половини XVII ст. Варіанти хронологічних меж війни. Головні битви (до 1657 р.)
10. Особливості козацької державності за часів Національно-визвольної війни XVII ст. Міждержавні угоди Війська Запорозького за гетьманства Богдана Хмельницького.
11. Діяльність українських гетьманів другої половини XVII ст., пошуки союзників у боротьбі за власну державність та об'єднання України.
12. Закріплення поділу українських земель між Річчю Посполитою та Московським царством у міжнародному законодавстві другої половини XVII ст. (Андрусівське перемир'я, Вічний мир).
13. Гетьман Іван Мазепа і його союз з шведським королем Карлом XII. Продовження антимосковської боротьби за українську державність у політичній еміграції. Гетьман Пилип Орлик.
14. Україна у XVIII ст. Особливості та наслідки політики Речі Посполитої. Ліквідація Російською імперією автономних Гетьманщини та Нової Січі.
15. Новий перерозподіл українських земель. Початок російсько-австрійського періоду (кінець XVIII – початок XX ст.). Політика імперій щодо України.
16. Українське національне відродження в Наддніпрянській Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст. Особливості трьох етапів.
17. Українське національне відродження в Західній Україні наприкінці XVIII – на початку XX ст. Особливості трьох етапів.
18. Український національний рух під час Першої світової війни. Створення перших українізованих частин (Українські Січові Стрільці).

19. Лютнева революція в Російській імперії. Діяльність Центральної Ради.
20. Українська держава Павла Скоропадського.
21. Українська Народна Республіка за часів Директорії.
22. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Акт злуки 1919 р. як реалізація ідеї соборності українських етнічних земель.
23. Україна у складі СРСР. НЕП, державна політика коренізації (українізації) у 1920-х рр. Особливості культурного життя.
24. Голодомори 1921–1923 та 1932–1933 рр. Політичні репресії 30-х років XX ст. та їх наслідки.
25. Особливості становища західноукраїнських земель між двома світовими війнами XX ст.
26. Особливості українського національного руху між двома світовими війнами. Створення Організації Українських Націоналістів (ОУН). Проголошення Карпатської України.
27. Процес приєднання українських етнічних територій до радянської України в роки Другої світової війни та у другій половині 1940-х років.
28. Нацистський окупаційний режим під час Другої світової війни. Рух Опору нацизму та його структура в Україні під час Другої світової війни.
29. Воєнні дії в Україні в 1941–1944 рр.
30. Боротьба за українську національну державність під час Другої світової війни (роль ОУН-б, ОУН-м, УПА).
31. Наслідки Другої світової війни для України.
32. Україна у другій половині 1940-х – 1980-х рр.: головні проблеми розвитку. Роль дисидентського руху.
33. Особливості соціально-економічного та внутрішньополітичного розвитку незалежної України.
34. Революції у незалежній Україні.
35. Особливості зовнішньої політики незалежної України.
36. Російська військова агресія проти України та її вплив на становище українського суспільства та державну зовнішню політику.

12. Розподіл балів, які отримують бакалаври

Поточний та періодичний контроль								Індивідуальне самостійне завдання	Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	20	100
4	4	4	4	4	5	5	5			
Модульна контрольна 1 – 10 балів				Модульна контрольна 2 – 15 балів						

Види навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			
Поточний контроль під	5	3	0-15

час практичних занять			
Виконання індивідуального самостійного завдання	10	1 (реферат або конспект джерел)	0-10
Контрольна робота за змістовим модулем 1	10	1	0-10
Усього за змістовим модулем 1			0-35
Змістовий модуль 2			
Поточний контроль під час практичних занять	5	4	0-20
Виконання індивідуального самостійного завдання	10	1 (реферат або конспект джерел)	0-10
Контрольна робота за змістовим модулем 2	15	1	0-15
Усього за змістовим модулем 2			0-45
Підсумковий контроль (іспит)			0-20
Підсумкова сума балів			0-100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно обов'язковим повторним вивченням дисципліни	3	не зараховано обов'язковим повторним вивченням дисципліни	3

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Методичні вказівки до складання та оформлення робочих програм навчальних дисциплін / укладачі : Анненкова І. П., Гвоздій С. П., Ніколаєва М. І., Ружицька О. М. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2022. 23 с.
2. Новікова Л. Вступ до вивчення курсу «Історія України» : метод. посібник для студентів II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії та філософії, спеціальності 032 «Історія та археологія» / МОН України ; ОНУ імені І. І. Мечникова ; Факультет історії та філософії. Одеса : ОНУ, 2019. 60 с.
3. Новікова Л. В. Історія етнічних (національних) меншин в Україні. Змістовий модуль 1. Загальна частина: курс лекцій. Одеса: Одеський національний університет, 2018. 214 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/25334>
4. Новікова Л. Історія етнічних (національних) меншин в Україні. Змістовий модуль 2: курс лекцій Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2021. 398 с. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32985/1/novikova_nac_menshiny2.pdf
5. Бачинська О. А., Новікова Л. В., Полторак В. М. Давня та середньовічна історія України: метод. вказівки до нормативного курсу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, напряму підготовки 03 Гуманітарні науки, спеціальності «032» Історія та археологія. Одеса: Одес. нац. ун-т імені І.І Мечникова, 2021. 60 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32498/1/Бачинська%20О.А.%2С%20Новікова%20Л.В.%2С%20Полторак%20В.М.%20222Давня%20та%20середньовічна%20історія%20України.pdf>

14. Рекомендована література

(видання з 2010 р.)

Основна:

1. Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ ст. : конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, словник. 3-е вид, переробл. і доп. Львів : Магнолія, 2019. 57 с.
2. Бойко О. Д. Історія України: підручник для студентів закладів вищої освіти. 8-е вид., перероб., доп. Київ : Видавничий центр «Академія», 2021. 638 с.
3. 25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави / відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ : Ніка-Центр, 2016. 796 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21STR=11051
4. Енциклопедія історії України : у 10 т. К. : Наук. думка, 2003–2013. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
5. Новікова Л. Вступ до вивчення курсу «Історія України» : метод. посібник для студентів II курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії та філософії, спеціальності 032 «Історія та археологія» / МОН України ; ОНУ імені І. І. Мечникова ; Факультет історії та філософії. Одеса : ОНУ, 2019. 60 с.
6. Новікова Л. В. Історія етнічних (національних) меншин в Україні. Змістовий модуль 1. Загальна частина: курс лекцій. Одеса : Одеський національний університет, 2018. 214 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/25334>

7. Україна в історії Європи XIX – початку XXI ст.: історичні нариси / за ред. чл.-кор. НАН України С. В. Віднянського. Київ : Інститут історії України НАН України, 2020. 814 с. URL : <http://resource.history.org.ua/item/0015027>
8. Хмарський В. М. Історія України : конспект лекцій /. Одеса : Одес. нац. ун-т імені І. І. Мечникова, 2019. 118 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/25019?show=full>
9. Конституція Пилипа Орлика, 1710 р. : [Електронний ресурс]. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html>
10. Декларація про державний суверенитет України, 16 липня 1990 р. : [Електронний ресурс]. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
11. I–III Універсали Центральної Ради : [Електронний ресурс]. URL : <https://ccu.gov.ua/docs/170>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-17#Text>
12. IV Універсал Центральної Ради : [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-18#Text>

Додаткова

13. Бажан О. «Великий терор» на Одещині: соціальні, етнічні та регіональні аспекти.. *Південний захід. Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах*. Одеса, 2012. Вип. 14. С. 181–219. URL: http://history.org.ua/LiberUA/Odesika14_2012/Odesika14_2012.pdf
14. Барановська Н. Внесок України у боротьбу із наслідками Чорнобильської катастрофи. *Україна XX століття: культура, ідеологія, політика*. 2017. Вип. 22. С. 324–341. URL: http://resource.history.org.ua/publ/Uxxs_2017_22_25
15. Гладун О., Левчук Н, Воловина О. Ще раз про кількість втрат унаслідок Голодомору: експертна оцінка. *Український історичний журнал*. 2023. Число 5. С. 93. URL: http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_5_8
16. Головка В. В. Революція Гідності 2013–2014 [Електронний ресурс]. *Енциклопедія історії України* : додатковий том. Кн. 1 : А–Я. Київ : В-во «Наукова думка», 2021. 773 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=revoljutsija_gidnosti
17. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є., Стяжкіна О. В., Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. Київ : Академперіодика, 2021. 544 с. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0016477.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
18. Історія України : підручник / за ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія, Черкаси : Український літопис, 2016, 644 с.
19. Катаргіна Т. Внесок митців української діаспори в культурну спадщину за кордоном. *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика*. Львів, 2015. Вип. 20. С. 402–416. URL: http://history.org.ua/LiberUA/xxx_2015_20/xxx_2015_20.pdf
20. Ковпаненко Н. Реалізація проекту «Історія українського мистецтва» (1950-ті – 1950-ті роки). *Україна XX століття: культура, ідеологія, політика*. Київ, 2021. Вип. 26. С. 196–211.
21. Кульчицький С. В. Симон Петлюра: «Я вірю і певний, що Україна як держава буде!» / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ: Парламентське вид-во, 2021. 672 с. (Політичні портрети). URL: <http://resource.history.org.ua/item/0017109>.
22. Новікова Л. Антисемітизм як складова Голокосту: (до історії окупаційного режиму в губернаторстві «Трансністрія» та м. Одеса). *Причорномор'я: історико-правовий, мовний, етнокультурний та релігійний виміри: IX Міжнародна наукова конференція*, Одеса, 31 травня 2023 р. Одеса, 2023. С. 190–197.
23. Новікова Л. До питання щодо відображення ролі Румунії та Трансністрії в історії східноєвропейських євреїв у публікаціях в американській пресі 1940-х рр. *Записки історичного факультету / ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2021. Вип. 32. С. 93 –113.

24. Новікова Л. Історія євреїв в Україні як предмет викладання у зво: методичні розробки спецкурсів. *Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України науково-дослідного Інституту козацтва Інституту історії Національної Академії Наук України*. 2023. Вип. 18. С. 165–172.
25. Новікова Л. Про особливості українсько-турецьких та українсько-татарських відносин в останній третині XVII – на початку XVIII ст. *Чорноморська минувшина. Записки Відділу історії козацтва на півдні України науково-дослідного Інституту козацтва Інституту історії Національної Академії Наук України*. Одеса, 2019. Вип. 14. С. 29–47.
26. Новікова Л. В. Рецензія на монографію «Іноземні держави і колоністи у поземельних відносинах в українському селі (40-і рр. XIV – 40-і рр. XX ст.)». *Бібліотечний Меркурій*. 2024. Вип. 1 (31). С. 181–183.
27. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова : історія та сучасність (1865–2015) / кол. авт. ; гол. ред. І. М. Коваль ; Одеський нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2015. 964 с.
28. Ричка В. Володимир Великий: Лицар Духу / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. К.: Парлам. вид-во, 2020. 308 с. (Політичні портрети). URL: <http://resource.history.org.ua/item/0014861>.
29. Смолій В. Володимир Іванович Вернадський – вчений, організатор науки, політик, публіцист. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*. Київ: Інститут історії України, 2013. Вип. 18. С. 6–11. URL: http://history.org.ua/JournALL/xxx/xxx_2013_18/xxx_2013_18.pdf
30. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: Полководець, дипломат, державотворець / наук. ред. Ю. І. Шаповал. НАН України. Інститут історії України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. К.: Парлам. вид-во, 2020. 752 с. (Політичні портрети). URL: <http://resource.history.org.ua/item/0015239>.
31. Смолій В., Степанков В., Горобець В., Чухліб Т. Дипломатія Українського Гетьманату в міжнародних політичних комбінаціях раннього нового часу / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2022. 512 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Електронні ресурси наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua>
2. Сайт «Ізборник». URL: <http://litopys.org.ua>
3. Сайт Інституту історії України НАНУ. URL: <http://history.org.ua>
4. Електронні ресурси Наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
5. Сайт Головної редколегії «Реабілітовані історією» URL: <http://www.reabit.org.ua/>